

СУТНІСНІ ОЗНАКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ПОСТМОДЕРНУ ЕПОХУ

Наукові праці МАУП. Серія Політичні науки, 2019, вип. 58(2), с. 49–53

<https://doi.org/10.32689/2523-4625-2019-02/58-49-53>

Проаналізовано особливості основних трансформаційних змін, державного управління сучасної доби. Розкрито особливості глобалізаційних, інтеграційних, демократизаційних процесів, які суттєво змінюють моделі (системи) державного управління, роблячи його більш ліберальним і людино-центричним.

Модернізація держав, а, отже, і державного управління, його демократизація, лібералізація, децентралізація — закономірні процеси ХХІ ст., які стосуються багатьох держав, а тому викликають суттєвий науковий інтерес. “Прагнення до модернізації державного управління, — зазначає Р. Джанбахішов, — найчастіше містить у собі такі цілі грамотного управління (good governance), як забезпечення відкритості, прозорості і підзвітності, залучення громадян до участі в житті держави і розширення демократії” [4, 4]. Разом з тим, наведені процеси ще не знайшли належного наукового розгляду в сучасних політології, соціології, державному управлінні та інших науках.

Маємо велику кількість спеціальної літератури з різноманітних проблем державного управління, яку можна класифікувати відповідно до таких складових нашої теми:

а) література, присвячена характерним особливостям політичних систем і політичних режимів країн світу (Платон, Аристотель, Г. Алмонд, К. Дойч, Д. Істон, У. Мітчел, Н. Луман, Г. Пауел, Д. Трумен, в Україні — це праці Т. Аксентьева, А. Білоуса, С. Галея, М. Головатого, М. Горлача, В. Кириченка, В. Летвінова, Т. Перглера, Д. Погорілого, П. Шляхтуна та ін.);

б) публікації з питань систем влади, поділу, владних повноважень (Д. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант, Г. Гегель, В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, Р. Даль, В. Дарендорф, К. Лінден, Т. Парсонс, О. Гоффлер та ін.);

в) література, присвячена аналізу моделей систем державного управління у світі і, безпосередньо, в Україні: В. Авер'янов, В. Бакуменко, В. Князєв,

А. Колодій, В. Луговий, П. Надолішній, Н. Нижник, О. Оболенський, В. Рижих, І. Розпутенко, Ю. Сурмін, В. Тронь, В. Тертичка, В. Цветков, В. Шаповал та ін.

Більшість з перелічених авторів — найперше, фахівців у галузі державного управління, визначають такі особливі відмінності у трансформації державного управління, як: демократизація, децентралізація, публічність, людино-центричність. Разом з тим, досліджень, в яких би такі особливості розглядалися цілісно, з виокремленням їх характерної специфіки, ще бракує.

Схарактеризуємо сутнісні особливості трансформації державного управління, притаманні окремим, найбільш поширеним моделям державного управління.

Сутнісні ознаки, притаманні державному управлінню початку XXI ст., слід визначити, характеризувати у процесі співставлення основних моделей такого управління. Це ті ознаки, що роблять державне управління максимально відповідним інтересам людини, суспільства, держави в конкретно-історичний час.

Моделі державного управління передусім детерміновані відповідними політично-правовими системами конкретних країн та режимом влади, який в них існує. У відповідності з ними існують форми правління, які поділяють на: традиційну (М. Вебер), харизматичну; правову; цивілізаційно-географічну (Г. Алмонд, С. Айзенштадт, Д. Петер) — англо-американську, континентально-європейську, ліберально-демократичну; диктаторську (К. Гаджиев). Наведені форми правління, хоча і багато в чому описані, пояснені, однак вони продовжують досліджуватися. “Ключовими особливостями сучасної держави, — зазначає відомий і авторитетний російський політолог К. Гаджиев, — є: централізація політичної влади, єдині механізми адміністративного управління, постійні професійні армії, легітимізація влади через інститут представництва та ін.” [3, 229].

Проте, у XXI ст. найпомітнішими факторами трансформації державного управління, зміни його моделей стали демократизація, децентралізація, лібералізація і людиноцентризм. Спробуємо стисло пояснити особливості цих процесів.

Демократизація — це всеохоплюючий суспільний процес, що потужно почав поширюватись і на систему державного управління вже у другій половині XX ст. Це явище вчені назвали загально-цивілізаційним демократичним процесом. Демократична форма державного правління, — вважає П. Мироненко, — “через вибудовані у процесі розвитку людства інституцій та процедури покликана забезпечувати зміни, спрямовані на підвищення ефективності функціонування державно-владних інфраструктури і механізмів” [6, 1]. У широкому розумінні, додає з цього приводу інший український політолог В. Брустінов “політична модернізація передбачає інституційне забезпечення функціонування та розвитку демократії; запровадження демократичних процедур контролю за діяльністю влади з боку громадянського суспільства” [1, 7–8].

За усієї нібито прозорості, зрозумілості, досить складним є процес децентралізації державного управління, що базується на добре відомому принципі субсидіарності — поділу влади і розподілу владних повноважень. Цей принцип у кожній державі відповідним чином конститується, закріплюється правовим шляхом. Децентралізація державного управління — це не просто поділ влади між основними її гілками, але й розподіл повноважень: а) між центром і регіонами; б) між владними структурами по горизонталі. Головне, — у процесі децентралізації принципово змінюються взаємини між державою і громадянським суспільством, останнє відіграє більш активнішу роль у розв’язанні багатьох державно-управлінських справ.

З року в рік у системі державного управління багатьох, особливо європейських країн, найвиразніше постають такі ознаки, як лібералізація, людиноцентризм. Відомий американський фахівець у галузі менеджменту Г. Макміллан, наприклад, наголошує на тому, що стара форма управління загалом (у багатьох сферах суспільного життя) базується на стандартних технологіях, де робота виконується переважно машинами але не людьми, тоді як нова, особливо в епоху інноваційного розвитку вирішальну роль у будь-яких процесах відводить людині [5, 190–191]. Звідси зрозуміло, чому сучасне державне управління все більше називають публічним (public administration), відкритим управлінням.

Якщо характеризувати державне управління як новий державний менеджмент, то варто погодитися з точкою зору українського фахівця в галузі державного управління О. Пухкала, що існують три ринкові моделі такого управління: “вестмінстерська”, “американська” та “гібридна”. Остання десь притаманна і сучасній українській системі державного управління, — вона орієнтується на результат, скорочення управлінських витрат, децентралізацію, надання якісних суспільних послуг, конкурентність, політичну відповідальність, відкритість і прозорість [8, 20].

Форма державного управління в цілому, як зазначав український політолог С. Рябов, завжди суб’єктивна і залежить від того “хто здійснює реальну владу, скільки осіб бере участь у прийнятті рішень і у який спосіб ці особи отримують такий статус” [7, 696]. Особливий наголос слід робити дійсно на тому, що нове управління, в тому числі і в державно-управлінських процесах, — це має бути управління глибоко наукове, інноваційне, технологічно і науково переоснащене. Воно, по суті, як доводить у ряді своїх праць український економіст Г. Дмитренко, є людиноцентричним.

Отже, радикальна трансформація, зміна моделей державного управління у країнах світу — закономірний соціально-політичний, організаційно-управлінський процес, викликаний суттєвими змінами державних систем, ролі і місця в управлінні влади і громадянського суспільства. Базовими засадами трансформаційних процесів у сфері державного управління є демократизація, децентралізація, лібералізація і людиноцентризм, роль і значення яких у процесі розв’язання державних справ зростатиме і надалі.

Оскільки домінуючим фактором сучасних трансформацій державного управління є демократизація, варто звертатися до розробленої великим

німецьким політологом М. Вебером [2] нормативної моделі так званої раціональної демократії, основу якої складають: а) продуманий і раціонально спланований і проведений поділ праці; б) забезпечення стрункої ієрархії управління; в) запровадження й існування формальних правил і норм, що забезпечують однорідність реалізації управліннями своїх завдань і обов'язків; г) прийом працівника на роботу відповідно до його кваліфікаційних ознак.

Джерела

1. *Брустінюв В. В.* Модернізація системи влади і управління: чинники змін та розвитку: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 — Політичні інститути та процеси. Київ, 2005. 17 с.
2. *Вебер М.* Избранные произведения. Москва: Прогресс, 1990. 721 с.
3. *Гаджиев К. С.* Политическая философия / Отд-ние экон. РАН; науч.-ред. совет изд-ва “Экономика”. Москва: ОАО “Изд-во “Экономика”, 1999. 606 с.
4. *Джанбахішов Ровшан.* Моделі державного управління в країнах світу: порівняльний аналіз специфіки й пріоритетів в умовах глобалізації та демократизації суспільних відносин: автореф. дис. ... д-ра філософії в галузі державного управління. Київ, 2016. 16 с.
5. *Макмиллан Ч.* Японская промышленная система. Москва: Прогресс, 2007. 344 с.
6. *Мироненко П. В.* Еволюція форми державного правління в умовах перехідного суспільно-політичного розвитку: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02 — Політичні інститути та процеси. Київ, 2014. 32 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник: 3-тє вид. допов. і перекл. / Упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемчученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. К.: Генеза, 2004. 736 с.
8. *Пухкал О. Г.* Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні: автореф. дис. ... д-ра наук з державного управління: 25.00.01 — Теорія та історія державного управління. Київ, 2011. 36 с.

Ismail Zadeh Rauf. Essential signs of transformation of modern government in the postmodern era.

The peculiarities of the basic transformational changes inherent in the state administration in the present day are analyzed. The features of globalization, integration, democratization processes are revealed, which significantly change the models (systems) of public administration, making it more liberal and man-centered.

The modernization of states, and, consequently, of the state administration, its democratization, liberalization, decentralization — are regular processes of the 21st century, which concern a large number of states, and are therefore of considerable scientific interest.

The purpose of the article is to characterize the essential features of the transformation of public administration that are inherent in the individual, most common models of public administration.

Conclusions. Radical transformation, change of models of public administration in the countries of the world is a regular socio-political, organizational-managerial process caused by significant changes of state systems, role and place in the management of the government and civil society. Democratization, decentralization, liberalization and human-centrism are the cornerstones of transformation processes in public administration, whose role and importance will continue to grow in the process of public affairs.

Since democratization is a dominant factor in modern public administration transformations, we believe that we should turn to the normative model of so-called rational democracy, developed by the great German political scientist M. Weber, which is based on: b) ensuring a harmonious management hierarchy; c) the introduction and existence of formal rules and regulations that ensure the uniformity of implementation by managers of their tasks and responsibilities; d) hiring an employee in accordance with his/her qualifications.

<https://doi.org/10.32689/2523-4625-2019-02/58-49-53>

Надійшла 21 листопада 2019 р.